

זהותה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי – לקראת עיגון חוקתי?

מושב שלישי: קווים מנחים לזהותה של ישראל במאה ה-21

יו"ר המושב: עו"ד צבי האוזר, מזכיר הממשלה לשעבר, פורום קהלת

אני מתכבד לפתוח
את המושב השלישי, נכון,
של יום העיון הזה,
שהוא מנסה כן להתרכז
הייתי אומר תחת הכותרת "חזון",
שהיא הרבה פעמים
מילה גסה במחוזותינו,
אבל כן לנסות להרים ראש
מהבעיות העכשוויות ומהדחוף
וללכת לחשוב ולהסתכל
בפריזמה שאנחנו דנים בה
כצופה פני העתיד
או אולי נקרא לזה הזהות
של מדינת ישראל במאה ה-21.
כל נושא ה...נקרא לזה האתגר או האתגר
של ההסדר המכון של 1948
של מדינת הלאום היהודית,
אני לראשונה נתקלתי בו אני חושב
בצורה מסודרת ודבורה על אופניה
בפולמוס שבזמנו הכה גלים,
היום הוא איכשהו נשכח,
בין א.ב. יהושע לאנטון שמאס
אי שם במחצית הראשונה
של שנות ה-80, אם אני לא טועה,
ששם בפעם הראשונה הוצגה
נדמה לי על ידי אנטון שמאס

תזה שהיא אלטרנטיבה שאומרת:
רבותי, לצד התזה המקובלת,
הידועה, הטריטוריאליה
של מדינה יהודית
שנותנת שוויון זכויות מלא
לכל תושביה ואזרחיה,
יש תזה שאני מגדיר אותה
תחת הכותרת אולי השיווקית
"הרפובליקה השנייה
של מדינת ישראל",
שבאה ואומרת:
רבותי, אחרי השלב המכונן
צריך להיות שלב התבגרות של המדינה
ולהסדיר הסדר חדש
שרואה בישראל מדינה
ושוב, כשם שיווקי בחרו
מדינת כל אזרחיה,
מדינה רב-תרבותית.
יש כל מיני מילים מכובסות,
אבל בעצם אומרת
בתוך הקו הירוק מדינה דו-לאומית
שמבוססת על שתי קהילות
שמבהירה לציבור הישראלי
שחושב שמדינה דו-לאומית
היא רעיון שנולד
כאשר המחוג הדמוגרפי
מגיע לאזור ה-50-50,
אומרת לא, רבותי,
מדינה דו-לאומית יכולה גם להתקיים
במתכונת דמוגרפית של 20-80 או 25-75
ומדובר לא רק בשוויון זכויות של אדם,
שוויון זכויות אזרח, אלא שוויון זכויות קולקטיבי

ושותפות בין שתי קהילות
במדינה אחת. זו ההצעה האלטרנטיבית שעלתה אז,
ומי שזוכר אז, בסיומו של פולמוס
ארוך של מספר מאמרים
נדמה לי ב"כותרת ראשית",
ב"מאזניים", אולי ב"העיר",
יושב פה עמוס שוקן,
זה שבסוף א.ב. יהושע
יצא בככה הצהרה
שאז זכתה לתשומת לב רבה,
היום אני לא יודע
אם הוא יזכיר אותה.
הוא אמר לאנטון שמאס:
אם כך, אז טול את מיטלטליך
ונוע 500 מטר מזרחה
לעבר המדינה הפלסטינית.
הוא הואשם אז באווקואציה,
בטרנספר וכו'. אבל שוב, זו הנקודה
שלפחות בזיכרון האישי שלי
הייתה קו פרשת מים של: רבותי,
יש פה אתגר אינטלקטואלי
ושאלה אמיתית. האמת היא שהנושא הזה לאחר מכן
אותגר במספר מסגרות
בפוליטיקה הרדיקלית הערבית
של מסמכי החזון מי שמכיר,
האקדמיה וכל השיח
או הוויכוח הציוני הפוסט-ציוני,
הקהילה הבינלאומית בהבזקים
והקשרים כאלה או אחרים.
מי שמכיר את חלק מההערות
בדוח גולדסטון יכול לראות שם סממנים ראשונים
של שאלה לסימן שאלה

לגבי ההסדר המכונן של '48
במדינת ישראל. תקשורת שיח פוסט-ציוני הולך וגדל,
לפחות אצל חלק מהגורמים ונדמה לי
אצל הפלטפורמות היותר רציניות
מבלי להעליב אחרים,
ופה ושם החלטות כאלה ואחרות
של בית המשפט העליון
שגם הן העלו את השאלה הזאת.
אבל מצד הממסד אפשר להגיד
שלאורך כל השנים האלה
יש קול דממה דקה.
הכול בסדר, הכול בשליטה,
אין שום בעיה, מדובר באיזשהן הפרעות תדר
פה ושם בשולי השיח,
ואף פעם הממסד לא נדרש לדבר
ואני אומר את זה אפילו
כמי שמילא למעלה מארבע שנים,
האחרונה כמזכיר ממשלה.
הפעם הראשונה שאולי הנושא הזה
עלה בצורה מהותית
הוא נושא שלא עלה כלפי פנים
אלא כלפי חוץ: התביעה הישראלית
ושוחחתי פה עם שרת המשפטים ציפי לבני
שככה רעננה את זיכרוני באשר לתביעה שהעלתה עוד ב...
אם אני לא טועה באנאפוליס.
רבותי, זאת... סוף הסכסוך וקץ התביעות.
צריך להסדיר גם הכרה פלסטינית בישראל
כמדינת הלאום של העם היהודי,
והנושא הזה בתקופת כהונתו
של בנימין נתניהו אני חושב הפך להיות לסוגיית ליבה.
אם פעם דיברו רק ביטחון, ביטחון, ביטחון,
לפתע הנושא הזה

הופך להיות מרכיב מרכזי,
נקודה ארכימדית
בשאלה של סופיות הסכסוך,
בשאלה של הסדר קבע.
כל עוד דיברו על הסדרי ביניים
אולי זה היה פחות רלוונטי.
כשמדברים על הסדר קבע
אנחנו עומדים בפני שני מודלים:
מודל של שתי מדינות
או מודל של שתי מדינות לאום.
מדובר בשני הסדרים שונים לגמרי
ועליהם הוויכוח האמיתי.
נדמה שלא תמיד מבינים אותו.
אבל למעט ההתייחסות הזאת
ואז עולה השאלה דווקא בעת הזו
ודווקא בימים האלה,
האם ישראל צריכה להסתפק
אך ורק בהכרה הפלסטינית
במתכונת של שתי מדינות לאום,
קרי בהכרת ישראל
כמדינת הלאום של העם היהודי,
או שמא ישראל צריכה כלפי עצמה,
בפני עצמה לפעול פעולה
ולהסדיר את אותו סנטימנט ברור ומובהק,
סנטימנט ציוני, הזיקה הסנטימנטלית המובנת מאליה
לזיקה יהודית פורמלית ייעודית
מבחינת המינוח ייעוד, שאומר: אנחנו מדינת לאום
של העם היהודי, כאן במדינת ישראל ממומשת
הזכות שלנו להגדרה עצמית,
מימוש הריבונות שלנו,
ואנחנו מגדירים זאת כפי שאנחנו
מגדירים הסדרים מכוננים אחרים,

כפי שאנחנו מגדירים את המבנים,
ההסדרים המבניים במדינה,
חוק יסוד הממשלה, הצבא וכו',
כפי שאנחנו מסדירים את זכויות האדם
כערך בסיסי בחוק יסוד
כבוד האדם וחירותו,
חוק יסוד חופש העיסוק.
גם את הנושא
של הזהות הלאומית,
היא מוסדרת באופן פורמלי
ואיננה עוד מסתפקת
בהגדרות הקיימות
של מגילת העצמאות כמסמך
נקרא לזה דקלרטיבי מכונן,
כחוק השבות כחוק רגיל
המסדיר את ההיבט הליבתי
של הכניסה לארץ, של ההגירה,
ושל התיבה שהיהודית דמוקרטית
באותם חוקי יסוד
שאגב, הנה כבר עברנו אותה,
עיכלנו אותה. מי שחושב שהשמים ייפלו וזה,
כבר המדינה התחילה
להגדיר את עצמה,
אבל השאלה אם בצורה מספקת.
אז זאת השאלה העומדת לפתחם
של האנשים שיושבים כאן.
הרשות המבצעת, הממשלה,
אותם אנשים וככה בחרנו גם נציגות מגוונת
מסיעות הקואליציה,
לשאול את השאלה
האם ההסדר הקיים הוא מספק,
האם יש צורך בשינוי.

האם השינוי הוא במתכונת
של חקיקה וחקיקת יסוד.
ושאלה נוספת שהייתי מגלגל
לפתחם של השרים:
אם כן חקיקה,
האם החקיקה הזאת
צריכה להיות במתכונת חקיקה פרטית
שכמובן אינני מזלזל בה,
או שמדובר בעסק חשוב מדי, גדול מדי,
שצריכה הממשלה להתכבד
ולחוקק אותו. עמדתי אני כמו שאמרתי
כמזכיר ממשלה לשעבר
שמכיר שאלה נושאים שצריך לתת בלעדיות לממשלה
לפעול במתכונת כמה שיותר קונצנזואלית.
אפשר להקים ועדת שרים מיוחדת לנושא הזה.
היא חיונית בהקשר של השיח
אל מול הפלסטינים,
השיח המדיני עכשיו.
גם התהליך הפנימי לא פחות חשוב,
זאת עמדתי האישית בלבד
ואני מאוד אשמח לשמוע את השרים, ואנחנו נפתח...
אני מבין שיש איזושהי בעיה
של לוחות זמנים אצל נפתלי,
אז נפתלי, בבקשה,
קיבל את הקדימות.
בנינו את זה, היה תמיד זה,
אמרנו לפי גודל הסיעות,
אבל יש פה איזה שינוי.

שר הכלכלה נפתלי בנט

שלום לכולם,
ותודה לפורום קהלת,
תודה ליו"ר הכנס צביקה האוזר,
למייקי איתן, ליו"ר הפורום משה קופל
ולפרופסור רות גביזון.
אחת השאלות שנשאלות
הכי הרבה בזמן האחרון,
ושמעתי את זה גם מציפי
גם מהאח, הבן דוד והגיס לפיד,
זה מה אנחנו מתעקשים
על הסיפור הזה של הכרה במדינת ישראל
כמדינת הלאום של העם היהודי?
יותר באמת מהבן דוד. למה? מה, אנחנו, אין לנו מספיק
ביטחון עצמי בעצמנו?
מה, אנחנו לא יודעים
שאנחנו יהודים? מה, אני צריך שאיזה פלסטיני יכיר בי?
יש לי ביטחון עצמי וכולי וכולי.
והם שואלים למה צריך את זה ויש...
במרומז משתמע
שזה מעין מהלך טקטי
להאט או להקשות
על המשא ומתן.
ואני אוסיף לזה עוד שאלה.
אם זה כל כך לא חשוב,
אם זה כל כך רק עניין סמלי,
אז למה הצד השני כל כך מתעקש
שלא להכיר בזה? הרי הם יקבלו כפרס
כל כך הרבה דברים. מה יש פה בעניין הזה?
בתמצית, אם לא נקבל את ההכרה הזאת
אז לפלסטינים תהיה מדינה וחצי

ולנו תהיה חצי מדינה.
זה הכי בתמצית.
ואני אסביר ואני גם רוצה להתייחס
לחשיבות העברת
חוק יסוד: מדינה יהודית
או מדינת הלאום של העם היהודי,
ולמה זה דבר בכלל לא במרחב הסמלי.
זה נושא סופר-מהותי
ודווקא אליבא דצד השני
בנושא יהודה ושומרון,
זה צריך להיות הדבר המרכזי.
דווקא לשיטתם. תראו, במגילת העצמאות,
המסמך המכונן של מדינת ישראל,
מוזכרת 20 פעם המילה יהודי
בהטיותיה השונות.
הזהות של מדינת ישראל
כמדינת הלאום של העם היהודי
טבועה ממש בגנים של המדינה.
כתוב "בארץ ישראל
קם העם היהודי"
ובהמשך מצוין כי "מתוך קשר
היסטורי ומסורתי זה
"חתרו היהודים בכל דור לשוב
וליהאחז במולדתם העתיקה",
ועוד ועוד. האופי היהודי של המדינה
מתבטא גם בחוקים רבים
שקובעים את צביון המדינה,
כמו קביעת יום השבת
כיום השבתון הרשמי של המדינה
וקביעת כל החגים היהודים
כימי שבתון רשמיים.
וכמובן החוקים ששומרים

על המשך קיומו של העם,
כמו חוקי הנישואים והגירושים
על פי ההלכה היהודית.
עכשיו הרבה פעמים
יש אנשים שרואים סתירה
בין מדינת ישראל כמדינה יהודית
לבין מדינה דמוקרטית.
אני רוצה פעם אחת ולתמיד
להסביר למה זה לא סתירה.
זה דבר יסודי.
מדובר על שני מישורים שונים.
יש את מישור הפרט.
במישור הפרט מדינת ישראל
היא מדינה דמוקרטית
עם שוויון אזרחי מלא
לכל התושבים.
אני כשר כלכלה
עובד לילות כימים ממש,
עובר בין כפרים וערים ערביות
כדי לעודד תעסוקה,
בעיקר של נשים ערביות.
נדמה לי שמזמן לא היה שר
שעסק באובססיות כל כך גדולה
בשילוב הנשים הערביות בתעסוקה
דרך תקציבים, דרך עשרות מרכזי הכוון תעסקותי
שפתחנו השנה,
ונמשיך גם ב-2014
עד שנשלים את כל היעד.
דרך עידוד מעסיקים
להעסיק נשים ערביות
כי יש בעיות תרבות,
יש בעיות גאוגרפיות,

יש גם מידה מסוימת
של דעות קדומות,
למרות שיש הרבה יותר דעות קדומות
כנגד החרדים מאשר כנגד ערביות
בגלל החזות. אז במישור הפרט
אנחנו מדינה דמוקרטית לכל דבר.
במישור הלאומי, שזה פשוט מישור אחר,
אנחנו מדינה יהודית. ברמה של הלאום.
לא ברמה התאוקרטית,
אלא ברמה של הלאום היהודי.
ולכן אין פה שום סתירה.
יש מתח מסוים אבל אין סתירה.
אז למה זה כל כך חשוב,
הנושא הזה?
לאן התפוגג הביטוי
"שתי מדינות לשני עמים",
ופתאום זה הפך להיות
פתרון שתי המדינות
בלי ההשלמה "פור טו פיפלז",
לשני עמים? זה התנדף לו.
אתם זוכרים? פעם שתי מדינות...
לא שומעים כבר את הביטוי.
רק שומעים את פתרון
שתי המדינות. אז קודם אני אדבר
במישור הפנימי רגע.
דמיינו שזה נשאר ואנחנו לא דורשים
את אותה הכרה של הפלסטינים
במדינת ישראל כמדינת הלאום
של העם היהודי,
ואנחנו גם לא מחוקקים
שום חוק יסוד.
אז בעצם יש לנו את מדינת פלסטין

ואת מדינת ישראל.
עכשיו במדינת ישראל
יש 1.5 מיליון ערבים
וכשישה מיליון יהודים.
מה עוצר מחר
מערבי לעתור לבג"ץ
ולהגיד: יש חוק שבות
שמאפשר לכל יהודי שדורך
במדינת ישראל לקבל אזרחות?
מצוין, אנחנו לא מדינה יהודית,
אנחנו מדינה ישראלית,
ולכן גם אנחנו רוצים חוק שבות.
אתם יודעים מה? נזרום איתכם,
בפרופרציה לאוכלוסייה הקיימת.
איך זה יעמוד? אני אתן לכם עוד שאלה.
אני משמש יושב ראש "תגלית בירת רייט",
ארגון מדהים שכל שנה מביא לישראל
רבבות צעירים יהודים.
אם אנחנו מדינה ישראלית,
מה פתאום שמדינה ישראלית
שהיא מדינה ערבית ומדינה יהודית,
מה פתאום שהיא תקצה
סכומים ייעודיים ליהודים ולא לערבים?
למה לא להקצות תוכנית דומה
ל"בירת רייט" ערבי?
ונביא מתוניס, מלבנון, מסוריה.
סוריה דווקא נראה לי
יהיה ביקוש גדול.
למה לא? עכשיו איפה אנחנו עומדים היום
עם ערביי ישראל?
מדינת ישראל שוגה פעמיים
מול ערביי ישראל.

פעם אחת, ברמה הלאומית
אנחנו לא בהירים.
אנחנו לא מבהירים שזאת
מדינת הלאום של העם היהודי.
ופעם שנייה, ברמה האזרחית,
אנחנו לא מספיק טובים.
ואני אומר בדיוק הפוך.
צריך לעבוד בכל הכוח
כדי לשלב את הערבים בכלכלה,
בחברה הישראלית מחד,
ומאידך לגלות אפס סובלנות
למאויים לאומיים של ערביי ישראל
במדינת ישראל.
אז אנחנו פשוט בעולם הפוך.
היום ערביי ישראל,
במחקר של פרופ' סמי סמוחה,
92 אחוז מערביי ישראל לא הסכימו
לראות בישראל מולדת ליהודים בלבד,
ורובם חשבו שעליה להיות
מולדת משותפת לערבים ויהודים.
אני יכול להבין אותם
מזווית ראייתם,
ובוודאי לאור ההתנהלות שלנו.
72 אחוז מהציבור הערבי
מצדד בביטול חוק השבות,
מה שדיברנו לפני רגע.
עכשיו שתבינו, אם חלילה תוקם
מדינה פלסטינית בלב הארץ,
זה רק יחזק את התחושות
הפלסטיניות הלאומיות
של ערביי ישראל,
כמו מגנט שמקרין מיהודה ושומרון

על ערביי ישראל.
זה ברור כשמש,
זה קיים כבר עכשיו.
אני לא צריך להיות נביא.
מה, אני לא רואה מה קורה בנגב?
מה, אני לא רואה
מה קורה בגליל?
השיח הלאומי הולך ומתחזק.
ומכאן גם נובעת ההתנגדות העיקשת
של ההנהגה הפלסטינית
להכיר במדינת ישראל
כמדינה יהודית
או כמדינת הלאום
של העם היהודי.
מאז הסכמי אוסלו היא שואפת להשיג
פעם אחת מדינה ללאום הפלסטיני
ופעם שנייה לבטל, לבטל את הזהות
היהודית של המדינה יהודית.
להפוך אותה למדינת כל אזרחיה.
אז הדרישה של ממשלת ישראל
היא לא סתם גחמה,
ומצער שבן דודי התבטא
בצורה שהוא התבטא,
כי אני חושב שזאת טעות יסודית
לא להבין
למה זה כל כך חשוב
להתעקש על זה.
הצעת חוק יסוד:
ישראל מדינת הלאום,
על ידי חברתי לסיעה
חברת הכנסת איילת שקד
ויריב לוין ורוברט אילטוב,

נועד להתמודד גם מבפנים

וגם מבחוץ.

למה צריך את החוק?

בתמצית.

חוק יסוד

פעם אחת הוא כלי חינוכי.

הוא מגדיר את ערכי היסוד

של מדינת ישראל.

במדינת ישראל חוקקו

אין ספור חוקי יסוד

במישור של זכויות:

כבוד האדם וחירותו, חופש העיסוק,

זכויות, זכויות, זכויות,

אבל אף פעם לא הגדירו

את מדינת ישראל כמדינה יהודית,

אז נוצר חוסר איזון.

ואם אנחנו רוצים לחוקק,

סליחה, לחנך את ילדינו

לאור ההיסטוריה היהודית,

אם אני רוצה שבצוות שלי

בסיירת מטכ"ל

לא יהיה בחור, סיפור אמיתי,

שלא ידע מי זה משה רבנו.

קיבוצניק.

היום הוא יודע.

אבא שלי שעלה לארץ,

הוא גדל ברקע לגמרי חילוני.

בפעם הראשונה שהוא עלה לתורה

שאלו אותו איך קוראים לך, מה שמך?

אז הוא אמר: ג'ים.

אז אמרו: לא, לא, לא, השם העברי.

אז הוא אמר: יעקב.

בן? שלושים. אנחנו פה חייבים לסמל
את יהדות המדינה. הדבר השני
זה צורך ציבורי פנימי. יש כיום גורמים במדינת ישראל
שרוצים לעקור את הזהות היהודית
של מדינת ישראל. שכותבים למה לא צריך ברית מילה
ולמה לא צריך חגים ופה, ובעצם תחברו את הנקודות,
רוצים פה... באמת יש פה שני...
שתי זוויות הסתכלות או שתי גישות.
אחת מדינה יהודית ואחת מדינה כללית.
באמת חולמים שהמדינה
תהיה כמו שוודיה. אבל אנחנו לא שוודיה,
אנחנו מדינה של לאום שהיה פה לפני 3,800 שנה.
אנחנו רצף של שרשרת היסטורית.
אנחנו צריכים להמשיך לנצח.
אנחנו כולה חוליה אחת.
צריכים להעביר לחוליה הבאה
את אותה מורשת יהודית.
הצורך השלישי זה בג"ץ.
בג"ץ מאז תקופת אהרון ברק
פועל באופן עקבי לשנות את האיזון
בין יהודי לבין אזרחי. הייתי תלמיד משפטים
באוניברסיטה העברית. זה היה מדהים.
זה היה מדהים איך באופן סיסטמטי
רוקנו את המשמעות היהודית
של המדינה היהודית. מדהים.
ואיפה היינו פעם?
נשיא בית המשפט העליון
שמעון אגרנט ב-65'
הוא אבי זכויות האדם בישראל,
הוא קבע "לא יכול להיות
ספק בדבר "וכך מלמדים ברורות את הדברים
שהוצהרו בשעתו "בהכרזה על הקמת המדינה,

"שלא זו בלבד שישראל
היא מדינה ריבונית עצמאית
"השחרת חופש ומאופיינת
על ידי שלטון העם, "אלא היא הוקמה כמדינה יהודית
בארץ ישראל". היה מאוד ברור.
עכשיו יש לזה משמעויות
פרקטיות יומיומיות. לפתע, ב-1992, כולנו מכירים,
בהצבעה של מעט מאוד ח"כים
עברו שני חוקים שאף אחד כמעט לא שם לב.
חוק יסוד: כבוד האדם וחוק יסוד: חופש העיסוק,
ופתחו את השערים ולתוך שני החורים הקטנים האלה
פשוט עשו מהפכה אזרחית
על חשבון היהודית. כך למשל במרס 2000 אסר בג"ץ
תחת הנשיא אהרון ברק, בפסק דין קעדאן,
על היישוב קציר בוואדי ערה
להגדיר את עצמו כיישוב המיועד ליהודים
לצד היישובים הערביים בסביבה.
ההחלטה אסרה על הסוכנות היהודית,
שם לא מקרי, להקצות אדמות
לבנייה של יישובים יהודיים.
תשמעו, זה דבר מדהים.
כל הציונות, העלייה הראשונה והשנייה,
מטרתן הייתה ייחוד הארץ.
פתאום ייחוד הארץ הפך להיות דבר מגונה.
למה? באשמתנו. כי לא הגדרנו את זה כיעד חוקתי.
אז אנחנו זקוקים להצעת החוק
כדי להחזיר את האיזון.
לא כדי לתת עליונות
אלא להחזיר את האיזון.
וגם ביחס לתפוצות,
אני חוזר עכשיו מהתפוצות,
אני משמש שר התפוצות.

אם אנחנו קוראים לתפוצות
להתחבר לישראל,
ויש לנו בעיה מאוד קשה
על הרקע של זהות יהודית,
אנחנו צריכים קודם כול
להגדיר את עצמנו יהודים.
לכן אני אסכם,
אנחנו צריכים וחייבים גם כלפי חוץ,
במשא ומתן שמתנהל עכשיו,
להתעקש על הכרה במדינת ישראל
כמדינת הלאום של העם היהודי,
והישג כזה יהיה הישג אדיר והיסטורי
למדינת ישראל, וגם להתעקש פנימה...
אני ידעתי שציפי תקפוץ ממקומה.
ולצד זה אנחנו צריכים וחייבים
לחוקק פנימה כדי לקיים את חוק השבות,
כדי לשמר את הקשר עם היהודים בעולם,
כדי לומר בגאווה: כן, אני רוצה לייהד את הגליל,
כן, אני רוצה לייהד את הנגב, כי זה תואם ערך יסוד חוקתי
של מדינת ישראל.
תודה רבה.

שרת המשפטים ציפי לבני

טוב, אחר הצהריים טובים לכולם.

קודם כול אני כאן

אחר הצהריים הזה

כי אני שותפה לרעיון ולעיקרון

שצריך לעגן ולקבע

את זהותה של מדינת ישראל,

ולהכניס תוכן במילים

מדינה יהודית ודמוקרטית.

אני עושה את זה

מיומי הראשון בכנסת.

הייתי שותפה עוד בפעילות

שנעשתה בזמנו,

עוד במכון לדמוקרטיה,

הייתי אז ראש הדור הצעיר

ומאז אני כבר לא.

לא, אני עדיין בעניין,

אבל אני כבר לא צעירה,

ויחד עם מיקי איתן

בניסיון לקדם ולקיים חוקה

או לפחות לנסות ולקבע

את הפרק הראשון

בחוקתה של מדינת ישראל.

ונמצאת כאן כמובן

פרופסור רות גביזון,

שביקשתי ממנה

גם להכניס את התכנים האלה

לאחר שיח שהיא תערוך

גם עם גורמים שונים

ולא רק במערכת הפוליטית,

על מנת שנוכל לעבור לשיח

שהוא שיח ציבורי רחב יותר
סביב הרעיון המכונן
של מהי זהותה של מדינת ישראל,
ואני מעריכה את העובדה
שלפחות בשלב הזה
הפרופסור גביזון ביקשה
לא להביע את העמדות,
אלא יותר להקשיב בעצם לכולם
גם כאן וגם במקומות אחרים.
ובשביל זה גם הכנס כאן וטוב ש...
ולכן כולנו כאן. אבל הכנס עושה קצת איזושהי
מלאכה קלה בעיניי
ובעיניי גם לא תקינה אולי,
שהעיסוק הוא רק
במדינת הלאום היהודי,
והערתי כשהגעתי הנה
כשנכנסתי לחדר המדרגות
וראיתי את המעלית,
אז היה כתוב
"קומה שלוש, דמוקרטיה".
אז שאלתי אם עולים לקומה שלוש,
אמרו לי לא, אנחנו בחמש.
אז זאת פחות או יותר הסיבה
שבגללה גם... סליחה?
אני יודעת שכתוב
דמוקרטיה בקומה שלוש
ואותי הזמינו למדינת הלאום היהודי
בקומה אחרת,
וזאת גם הסיבה שבגללה
לא תמכתי בהצעת החוק,
ראיתי את אבי דיכטר יוצא
כשהגעתי הנה,

בהצעת החוק שגם היא עשתה
את זה בשתי קומות שונות,
שתי קומות לא רק טכנית,
אלא שתי קומות חוקתיות,
ובעצם קבעה בסעיף הראשון
של הצעת החוק
שמדינת ישראל
במובן של המדינה היהודית
היא מדינת הלאום היהודי,
ובסעיף שלוש נדמה לי הייתה
התייחסות כלשהי לדמוקרטיה
כשיטת משטר טכנית.
אז אני לא מתכוונת להיות שותפה
לדיון שהוא דיון נפרד.
אני חושבת שהמרכיב היסודי והמרכזי
שאיתו אנחנו צריכים להתנהל
בתהליך הזה זה עיסוק במקביל בערכים, בתכנים
ובזהות של מדינת ישראל
כמדינה יהודית ודמוקרטית
ולא רק בצד אחד של המשוואה,
בניסיון לייצר איזה עליונות חוקתית
לעניין היהודי על פני הדמוקרטי
וגם לא להפך, מבחינתי.
עכשיו השאלה היא באמת
מהי מדינה יהודית?
וגם כאן קצת עשיתם
מלאכה קלה כי ההנחה היא
שהמילה מדינה יהודית מתייחסת בעצם למדינת הלאום
וההכרעה הזאת או למדינת ישראל
כמדינת הלאום היהודי.
עכשיו בעיניי אין הבדל.
זאת אומרת בתפיסה שלי

הציונות מקדמת דנא
כשהתייחסה למדינה יהודית התייחסה
למדינה היהודית כמדינת הלאום.
הרי הציונות היא תנועה לאומית יהודית
ולא תנועה דתית,
אבל ההכרעה הזאת
עדיין לא נפלה. ומאז הקמתה של מדינת ישראל,
ואולי יותר בשנים האחרונות,
יש בעצם ניסיון קצת להשתלט
על המילה "מדינה יהודית"
מכיוונים אחרים. אז יש רוחות מכיוון אחד
שמבקשות לקבוע את מדינת ישראל
בהקשר היהודי שלה,
לא בהקשר הלאומי,
וזה ויכוח עמוק שניטש על מקור
הסמכות של החיים שלנו כאן.
אותה קבוצה מבקשת
לקבוע שהמדינה יהודית
היא תהיה סוג של מדינת הלכה,
מבקשים לקבוע את עליונות ההלכה
על החוק ואולי גם על החוקה העתידית
של מדינת ישראל, ואת עליונות הרב על השופט.
ולכן גם בניסיונות שהיו בעבר
בניסיון לקבע את התכנים
של החוקה העתידית במדינת ישראל
מצאנו את עצמנו בחלק מהדיונים
גם דנים בשאלה כמובן מיהו הפרשן,
ותכף אני אגע גם בזה,
והאם באמת המקור
לחיים שלנו כאן,
המקור הוא החוק
או המקור הוא ההלכה?

יש גם רוחות אחרות,
ובעיניי מדינת לאום איננה לאומנית,
אבל יש גם רוחות לאומניות
שקיימות במדינת ישראל,
אלה שמבקשות לקבוע
את עליונות היהודים
על פני המיעוטים האחרים
בתוך מדינת ישראל,
ולשני הניסיונות האלה
אני כמובן לא אתן את ידי
ואני אתנגד להם כמובן בכל מקום.
יש גם עוד אידיאולוגיה
שהיא אידיאולוגיה שלוקחת
את המדינה היהודית
ומבקשת לקבוע מתוך כך
ומתוך היות מדינת ישראל
מדינה יהודית ומתוך אולי גם מקורות הלכתיים,
את עליונותה, ובעיניי זה המצב,
את עליונותה של ארץ ישראל
על פני מדינת ישראל.
כי אלה שטוענים שבעצם מתוך אותו ציווי,
ושלא יובן לא נכון, אני מאמינה בזכות ההיסטורית
תנ"כית משפטית של עם ישראל על ארץ ישראל כולה,
למען הסר ספק, אבל העיסוק שלנו כאן הוא בתכנים
של מדינת ישראל, המדינה היהודית,
שהיא מדינת העם היהודי
שחזר למולדתו ההיסטורית,
אבל צריך עכשיו לקבל הכרעה.
וההכרעה היא באמת
האם אנחנו נוכל להכריע,
ובתפקידי בממשלה הזאת בעצם
לקחתי על עצמי שני תפקידים:

האחד כשרת משפטים
והשני במשא ומתן המדיני,
ששניהם בעיניי נועדו
לאפשר דבר אחד מרכזי,
וזו ליישב את הערכים של ישראל
כיהודית ודמוקרטית
או כמדינת הלאום היהודי
ומדינה דמוקרטית
כערכים שחיים ביחד,
וזו צריך לעשות דרך יציקת תוכן
בתכנים האלה,
וגם דרך הסדר מדיני כי אם לא כן, נצטרך לחיות בסיטואציה אחרת
של מדינה אחת בין הים לירדן,
שבה בספק אם יהיה רוב יהודי.
בוודאי תהיה התנגשות בין התפיסה
של מדינה שהיא בית...
מדינת הלאום היהודי
לבין המדינה הדמוקרטית
כי יצטרכו אלה שמאמינים
שצריך לשמר גם את ארץ ישראל
וגם את המדינה היהודית
לקבוע כללים שאינם דמוקרטיים.
דרך אגב, בעיניי הם גם לא יהודיים.
הסיפור ששוויון זה טובה
שהיהדות עושה לדמוקרטיה,
לא מקובל עליי. בעיניי שוויון זה גם ערך יהודי,
אבל אימצו את הפטנטים שבעצם
ייצרו מצב שתהיה מדינה אחת
או שהיא תהיה לא יהודית
או שהיא תהיה מדינה שבה יהיו אזרחים...
הם לא יהיו אזרחים, הם יהיו משהו, אבל מדינה שתהיה מנוגדת לערכים
הציוניים שאני מאמינה בהם.

ואני אומרת שאני מאמינה בהם
כי אני עוד לא רוצה לדבר
על הלחץ הבין לאומי שיהיה
על מדינת ישראל בעת הזאת
כי אני חושבת שקודם כול
אנחנו חייבים לעצמנו
לעשות את ההגדרות הערכיות
שלנו עם עצמנו ואחר כך להתמודד
גם עם הקהילה הבין לאומית,
וגם לזה אני אתייחס.
עכשיו כשאני מדברת על הסכסוך
ועל העובדה ששני הדברים קשורים,
הרי הסכסוך גולש גם פנימה,
וקיומו של הסכסוך משליך
גם על תפיסות לאומניות
בתוך מדינת ישראל.
"תגי מחיר" עוברים פנימה
לתוך מדינת ישראל
וכשרת משפטים אני עושה קמפיין
שאומר את המובן מאליו,
שבמדינת ישראל אפליה
היא מנוגדת לחוק
וזאת עבירה פלילית.
וניגשים אליי אנשים ואומרים, תגידי לי,
זה בסדר שאת באמת נגד אפליה
ואת מתנגדת לזה שמשאירים
את האתיופים מחוץ למועדון,
את העולים, ואת העולים מרוסיה ככה,
אבל מה פתאום הכנסת לנו
את הערבים שם בפנים?
הרי זה שייך לסיפור של הסכסוך.
והתשובה היא לא, זה לא שייך לסיפור של הסכסוך

אלא זה חלק משוויון שמדינת ישראל
צריכה לתת לאזרחיה כולם,
ולכן אמרו מעתה, מבחינתי:
מדינה יהודית ודמוקרטית
או מדינה יהודית משמעותה
מדינת הלאום של העם היהודי,
מדינה שכל אזרחיה הם אזרחים שווי זכויות, נקודה.
ולכן אני עומדת על זה שתמיד נעשה את הדיון כדיון מלא
ולכן שני החלקים של המשפט
מבחינתי הם שני חלקים
שצריכים להיאמר ביחד.
עכשיו לא מספיק להגיד
רק מה לא ומול מה אנחנו ניצבים,
אלא כאמור, גם צריך לצקת
תכנים וערכים לא רק במובן הטכני
אלא גם במובן התוכן. בעיניי רוב יהודי הוא תנאי הכרחי,
אבל הוא לא מספיק. זאת אומרת בעיניי מדינה יהודית
זה לא רק מדינה שיש בה רוב יהודי,
ובזה אנחנו יוצאים ידי חובתנו,
ואני מוכרחה לומר שגם לא קיבלתי
חלק מההגדרות שהיו בזמנו בבג"ץ
שאמרו שבעצם יהודית ודמוקרטית
זה סוג של מילים נרדפות
אז לא צריך לצקת תוכן משלו
במילה מה זה מדינה יהודית,
כי אני חושבת שכן צריך להיות בה
תכנים וערכים משלה, ולא רק לומר שהסיפור הזה זה סיפור
בין חרדים לבין חילונים במדינה
כי עובר כביש בר אילן
וצריך להחליט אם נוסעים
או לא נוסעים בשבת ועוד פסיקות שהיו, שבעצם אמרו
יהודית, דמוקרטית, זה אותו דבר

אז לא צריך להתעמק בזה.
מדינת העם היהודי בוודאי
צריכה לתת ביטוי ליחס בינה,
מה המשמעות של קיומה,
מול יהדות התפוצות.
קודם כול בוודאי חוק השבות בעיניי
צריך להיות הסעיף הראשון
בחוקתה של מדינת ישראל.
הוא קובע את הזכות
של כל יהודי לעלות, להפוך להיות אזרח ישראלי
ברגע שהוא נוחת בנמל התעופה.
אין שום מקום לטיעון שהחוק הזה יוצר אי שוויון,
והוא בוודאי לא צריך להשליך
על שוויון לכל אזרחי מדינת ישראל
מרגע שהם הפכו לאזרחי המדינה הזאת.
ובעיניי זכותה של מדינת ישראל להגדרה
או זכותו של העם היהודי
להגדרה עצמית במדינה משלו
גם מאפשרת לאותה מדינה
לקבוע את כללי הכניסה אליה ולאפשר לבני אותו עם לבוא אליה
כשהדלת פתוחה דרך חוק השבות.
כאן אנחנו צריכים גם לומר עוד שני דברים. אמרתי שזה כל עוד נשמר השוויון
גם לאזרחי המדינה לכולם, אבל כאן נוצר איזשהו עיוות
שצריך לתת לו מענה. כי חוק השבות נותן
את הזכות לכל יהודי לעלות לארץ ולהיות אזרח ישראלי,
עד כאן זה החלק הקל. אבל ההיסטוריה של עם ישראל
הובילה לזה שחוק השבות הוא רחב יותר
מאשר פתח הכניסה רק לכל יהודי,
ובעצם היום מכוחו של חוק השבות
עולים למדינת ישראל, ובצדק,
קבוצות מאוד גדולות שאינם יהודים.
שלא יובן לא נכון, זה לא שהם

לא יהודים לפי ההלכה.

הם אינם יהודים, אבל מדינת ישראל החליטה

שהיא פותחת את שעריה לרווחה.

אלה מקבלים תעודת זהות ישראלית

בהגיעם לנמל התעופה בן גוריון,

ודקה אחרי זה הם הופכים להיות לאזרחים

שאינם אזרחים שווי זכויות, למה?

כי המונופול על יהדותה של מדינת ישראל ניתן לאורתודוקסיה או לממסד הרבני,

למפלגות החרדיות, והתרגום שלהם זה שאותם עולים

בעצם אינם יכולים להיות אזרחים שווי זכויות כי...

ואני מוכרחה לצטט ח"ל שפגשתי בקורס נתיב של הצבא,

שזה קורס גיור, ששאלתי אותו למה בעצם

אתה עושה את זה? והוא אומר, כי אני רוצה לדעת

שאם אני איהרג בקרב, אני אקבר ליד חברי,

ואם אני אצא בחיים מהשירות הצבאי,

אני רוצה להתחתן כמוהם. ושני הנושאים האלה הם נושאים

שאנחנו צריכים להסדיר אותם קודם כול גם כלפי אזרחי ישראל

פנימה, כאן. החלק השני זה מערכת היחסים

בינינו לבין יהדות התפוצות שרובם אינם אורתודוקסים.

הם מפסיקים להבין,

הדור הצעיר שגדל שם

מפסיק להבין את משמעותה

של מדינת ישראל

ומרגיש שהוא מתנתק ומתרחק,

ולכן בעיניי המשמעות

של מדינת ישראל

שהיא לא רק מקלט טכני,

ואני חושבת שאנחנו צריכים

לפתוח דיאלוג חדש

בינינו לבין יהדות התפוצות,

לא מהסוג של אנחנו כאן

כדי לתת לכם מקלט בטוח

בעת אנטישמיות וצרה,
אלא כי אנחנו באופן אמיתי
שותפים לאותה היסטוריה,
אותה תרבות, אותם ערכים,
ולכן בעיניי גם צריך לתת ביטוי
לזרמים השונים ביהדות
בתוך מדינת ישראל,
והיום גם כשרת משפטים
אני שוקדת גם על פתרונות
גם ברמת הקלה על הגיור,
גם ברמת האפשרות לתת
לכל אזרח ישראלי להינשא
או ללכת לחיים משותפים
בין אם יקראו לזה חיים משותפים
או ברית הזוגיות,
אבל באופן שבו המדינה מכירה
בזוגיות שלו ולא משאירה את הזוגות האלה
מאחור. עכשיו ברור,
התחלתי בזה שזה אומר
שצריך לקבל ביטוי שהוא ביטוי...
דרך אגב, כבת ל...
כחניכת ז'בוטינסקי
אני לא מקלה ראש בסמלים,
ולכן סמליה של מדינת ישראל
צריכים לתת בעיניי ביטוי
בין אם מדובר בדגל
או בירושלים הבירה,
ימי המנוחה השבועיים,
תכנים שהם תכנים שהם לא עוסקים
בכפייה על הפרט
במה הוא יעשה בביתו,
אבל הם כן מייצרים איזושהי סמליות

שעוסקת במדינת ישראל
בלי לפגוע בשוויון.
ועכשיו, כשאני חושבת על זה,
היום בוועדת שרים לחקיקה
אף אישרנו את ציון התאריך העברי
בצד הלועזי בתעודות רשמיות.
דרך אגב, כל אזרח שאין לו חפץ בכך
יוכל לבקש שלא,
ולא יחייבו אותו גם לראות
את התאריך העברי,
אבל אני חושבת שזה מסוג הסמלים
שאינם פוגעים באדם
אבל הם כן מתייחסים להיסטוריה.
עכשיו כפי שאני אומרת
שבעצם בבית פנימה
אצלנו הדברים הם פחות ברורים,
המובן מאליו של '48
לא מובן מאליו היום
מחוץ לגבולותיה
של מדינת ישראל.
ואם ב-'47 מדינת ישראל
הוכרה והוקמה
והחלטה 181 של האו"ם
קבעה מדינה יהודית ומדינה ערבית,
הרי זה היה המובן מאליו של אז,
והתפיסה הייתה שזה באמת
עם ישראל ששב לארצו,
המובן מאליו לא ברור היום.
ומבחינתי הרי היותנו
מדינת הלאום היהודי
לא תלויה במה יגיד משהו אחר,
עם כל הכבוד לכולם,

אבל כן חשוב,
כשאנחנו מתנהלים גם מול העולם
וגם בהקשר של הסכסוך
עם הפלסטינים,
לבוא ולומר שהתפיסה היא תפיסה
של שתי מדינות לאום
שעל פיה כל מדינה נותנת
פתרון לאומי לעם אחר
או כל מדינה נותנת ביטוי להגדרה
העצמית של שני עמים שונים.
זה היה הסכסוך
לפני שמדינת ישראל הוקמה,
זה היה הפתרון שהונח
על השולחן הבין לאומי בשנת '47.
דרך אגב, זה היה הבסיס
לתביעה הפלסטינית
להכרה בזכות שלהם למדינה
בהכרזת העצמאות הפלסטינית.
הם מתייחסים להחלטה 181
ואומרים, הנה, מדינת ישראל הוקמה,
המדינה היהודית הוקמה,
ולכן גם אנחנו זכאים למדינה משלנו.
ולכן מיומי הראשון גם כשרה
בממשלות ישראל ועוד לפני,
בכל ההתנהלות שלי
גם מול הקהילה הבין לאומית
ביקשתי להעביר ושהם יבינו
שלא מדובר כאן רק בסכסוך גבול
אלא בסכסוך לאומי,
שהפתרון שלו הוא פתרון
של שתי מדינות
שכל מדינה נותנת

פתרון לאומי לעם אחר.

אבל צריך להבין

שכל מה שקורה כאן במקביל

מצד אלה שמנסים לקבע בעוד

הצעת חוק שתאמר שזה יותר יהודי

והצעות חוק שהן במסווה פטריוטי,

הן בעצם מחבלות ביכולת שלנו

לגייס את הקהילה הבין לאומית

לתפיסה הזאת.

וכמות השעות שאני ביליתי

עוד לפני שהייתי שרת חוץ,

עוד כשרת קליטה,

בלשכנע בהתחלה את קונדוליסה רייס

ואחר כך את בוש

בתפיסה שמדינה יהודית

זה לא דבר שפוגע בשוויון,

ואנחנו נותנים שוויון לכולם,

אבל זה הביטוי הלאומי שלנו,

ופתרון הסכסוך מבוסס על העיקרון

של שתי מדינות לאום,

כל זה הולך ונשחק

ככל שיש כאן יותר תופעות

שהן תופעות שפוגעות בשוויון.

תופעות שמבקשות לתת עליונות

לעניין היהודי על חשבון הדמוקרטי

או כאלה שפוגעות בשוויון

או כאלה שפוגעות

במיעוטים במדינת ישראל

או כאלה שמוציאות מהאיזון

את שני הערכים האלה בגדול

או את שני הבסיסים האלה

של מדינת ישראל

כמדינה יהודית ודמוקרטית.

ולכן הדרך לקבל

גם את התפיסה הבין לאומית...

את התמיכה הבין לאומית

עוברת דרך שני משפטים,

שלכן אני שאלתי בחצי חיוך

מקודם את השר בנט,

נו, ואם יגידו מדינה יהודית

אז תסכים?

וברור שהתשובה היא לא

כי יש חלק ששותפים לחזון אחר,

שזה החזון באמת

של ארץ ישראל השלמה

שלא משנה מה יהיה באיזשהו מסמך

או נייר שנחתום או לא נחתום,

ממילא הם הרי לא יקבלו

את העיקרון הזה.

הדרך לגייס את העולם לתמיכה

בדבר שהוא בעיניי כל כך חשוב,

עוברת דרך שני משפטים.

המשפט האחד אומר: מדינת ישראל

היא מדינת הלאום של העם היהודי

כשכל אזרחיה

הם אזרחים שווים זכויות.

והמשפט השני אומר: ואנחנו מקבלים

את העיקרון של שתי מדינות לאום

כשכל מדינה נותנת

פתרון לאומי לעם אחר

או ביטוי לזכות ההגדרה העצמית

של עם אחר.

מדינת ישראל לעם היהודי,

אבל אנחנו מכירים גם בזכות
של העם הפלסטיני למדינה משלו.

בלי שני המשפטים האלה

הולכת ונשחקת התפיסה

של מהי מדינת ישראל,

מה זה אומר בעצם,

וכמובן שאנחנו צריכים

להחליט את זה לעצמנו,

ואז יהיה הרבה יותר קל

גם לשכנע את העולם,

אבל אני ממש לא אהיה מוכנה

להיות שותפה לניסיונות

שייקחו רק איזה בסיס אחד

וינסו גם לקחת

איזה מין משהו חלקי,

ולהגיד, עכשיו תגידו כן.

שאנחנו אומרים לא,

אבל אתם תגידו כן.

אנחנו נגיד לא למשהו

שמישהו אחר רוצה

בתנאי שאתם תגידו כן.

לנו זה לא עובד, ותאמינו לי,

במשך כל שנתיי כשרה

גם הצלחתי לרתום,

באמת בצניעות הראויה

אני אומרת את זה,

את כל הנהגת העולם

כשאנחנו באים אליהם עם התפיסה

שבעיניי היא התפיסה האמיתית

של הציונות.

ולכן, וכאן אני אסיים,

אנחנו לא צריכים לקבל

את ההחלטות האלה
בשביל לעשות טובה למישהו
או בשביל לקבל הכרה.
אנחנו צריכים את זה
בשביל עצמנו
כי הוויכוח הזה הוא ויכוח
שניטש בבית פנימה,
כי הוא ויכוח שקיים היום
ושהופך את מדינת ישראל
בלתי מובנת
גם במערכת היחסים
בינינו לבין יהדות התפוצות,
ובעיקר כי התפיסה
של מדינת הלאום היהודית
הופכת להיות בתפיסה
של הקהילה הבין לאומית
למשהו לא רק שהוא לא מובן
אלא משהו שמנוגד לכל הערכים,
שאני לפחות מאמינה בהם,
שזה מה שאנחנו
ולא רק בגלל מה שיגידו עלינו.
עד כאן. תודה רבה.

שר החינוך הרב שי פירון

קודם כול ערב טוב לכולם.
צביקה, פורום קהלת,
אני מודה לכם
שהזמנתם אותי לדיון הזה.
במידה מסוימת אני מרגיש
קצת טעם של החמצה
ששוב דיון כל כך חשוב על הלאום
בעצם הופך להיות להתנצחות
מסביב לשאלה של ההסדר המדיני
ובאופן כזה או אחר
היכולת לקיים דיון פתוח ועמוק
על השאלה מה הגדרת הזהות שלנו
נגזרת משום מה מהשאלה
מה יהיה הפתרון הסופי
בסכסוך בין הישראלים לפלסטינאים
וזו שוב החמצה.
פתרון הקבע, וזה שוב החמצה
ברמה כזאת או אחרת של הדיון
למרבה הכאב, אם אפשר לומר כך.
אני, דרך אגב, גדעון, בסוף אתנצל
שאני נשאר לשמוע אותך.
שהוא כנראה גם כן משהו מהאתוס
של השאלה איך מנהלים דיאלוג
בתוך חברה שרוצה לשמוע
ולמצוא איזשהו פתרון
לשאלה מהו חוק הלאום ההוא.
למרות שאני מאוד ממהר,
כפי שאמרתי לך,
אני אשאר לשמוע אותך.
תראו, בכ"ט בנובמבר '47

כפי שכבר הוזכר כאן,
אושרה ההצעה
על סיום המנדט ועל הקמה,
הזכירו את הניסוח המדויק
בהצעה 181:
"מדינות עצמאיות יהודית וערבית",
וזה בעצם פרי של מאמץ
בינלאומי עצום, הייתי אומר,
להגשמת היעדים של הציונות.
מי שיבוא למשרד שלי בתל אביב,
על הקיר מאחורי הכיסא שלי
יש על כל הקיר
את הדף הפותח
של העיתון ביום שאחרי
עם הכותרת "מדינה עברית קמה",
וזה משהו שנותן לי כוח מאוד גדול
להגיע למשרד בבוקר
ולראות ככה על הקיר מאחוריי
את המשפט הגדול הזה.
אבל ההיסטוריונים נחלקים בשאלה
מה היה הגורם המרכזי
שהביא להחלטה של 33 תומכים,
33 המדינות שתמכו בהקמת
הבית הלאומי בארץ ישראל.
יש סבורים שמה שגרם להן
היה השואה. כלומר, מדינות רבות חשו שיש להן
הזדמנות לתקן את הפשע הנורא.
קול דמיהם של ששת מיליון הנרצחים
זעקו מן האדמה
וזה הוביל להקמת בית לאומי
לשארית הפליטה, בית לאומי לתיקון סבל
ולהנחת מקל הנדודים

של עם שסבל מפרעות,
מאינקוויזיציה, מפוגרומים,
עם שזכאי סוף סוף לפיסת קרקע
שתביא לו ולדורות הבאים אחריו
סוג של שלום.
אבל הטיעון הרווח בקרב חלקים
נכבדים באוכלוסייה מבית ומחוץ
לא מקובל בעצם
על חוקרים רבים
שסבורים שמדינת ישראל קמה
לא בגלל השואה אלא למרות השואה.
ואני חושב שאחד המאמרים
הנפלאים שנכתבו בעניין הזה
זה מאמר של פרופ' יהודה באואר,
שווה לעיין בו.
מתמודדים עם העמדות השונות
של המדינות לפני ואחרי,
לפני '35 ואחרי '45,
לראות מה כל אחד אמר.
בעצם חוץ מגרומיקו, שהזכיר
במפורש את העניין של השואה,
כנראה מסיבות פוליטיות בחשבון
של ברית המועצות עם בריטניה,
אף אחד לא הזכיר את השואה
כאיזשהו גורם מרכזי בהחלטה,
וכנראה שצריך לומר
שמדינת ישראל קמה
כתוצאה מפעילות ציונית ענפה
במשך שנים רבות
ואולי יש לומר
שהשואה ותוצאותיה
דווקא עיכבו את תהליך

הקמתה של מדינת ישראל.
אבל אני חושב שזאת
לא רק מחלוקת היסטורית,
אני חושב שזאת מחלוקת מהותית
שמשליכה על השפה,
על הזהות, על ההתנהלות
ועל התרבות של כולנו
משום שבעיניי
מה שעומד על הפרק עכשיו
זה האם מדינת ישראל היא מדינה
שהבסיס שלה זה מקלט,
הישרדות, איום.
אנחנו חיים בחברה
שבה השימוש במילה איום
הוא כמעט בלתי פוסק.
אני כל היום שומע ברדיו
את המילה איום,
כל פעם עם המשך אחר.
פעם זה האיום האיראני,
פעם זה האיום על חופש הביטוי,
פעם זה האיום היהודי.
כל הזמן אנחנו מדברים פה
בשפה של איומים.
כמעט אף פעם אנחנו
לא מנהלים פה דיאלוג על משהו,
והתפיסה הזאת שמדינת ישראל
היא בעצם הפרק המרכזי
בסדרה "הישרדות",
והיא בעצם משהו מאוד מרכזי
ביכולת שלנו לקיים את העם היהודי
אחרי אלפיים שנות גלות
הופכת להיות חלק מרכזי

בשיח ובקבלת ההחלטות שלנו.
עכשיו אני לא טוען שאנחנו
לא מאוימים, זה בסדר גמור,
אני לא טוען שאין איומים אסטרטגיים
וקיומיים על מדינת ישראל,
אבל קרה לנו משהו,
ובמקום לדבר על מדינת ישראל
כביטוי של חזון,
במקום לדבר על מדינת ישראל
כהזדמנות של אור לגויים,
במקום לדבר על מדינת ישראל
כאיזשהו מקום שבו אנחנו,
אם אנחנו מתחילים בנביאים
אז אנחנו מדברים
על עיר הצדק קריה נאמנה
ואפשר להגיע
להרצל לתל אביב
ואפשר להגיע
לאבות המייסדים
שכולם בעצם דיברו
על איזושהי חברת מופת.
ובכל זאת, כשאני
מסתובב ברחוב הישראלי
וכשאני שומע
את המנהיגים שלנו
וכשאני מגלה לפעמים,
פעמים רבות ולא מעטות,
את המנגנונים הפנימיים
שמובילים אותנו
בשעת קבלת ההחלטות,
אני מרגיש שאלמנט
הפחד וההישרדות

גוברים על אלמנט החזון והחלום.
וזאת שאלה מהותית משום שהשאלה
היא מאיפה חוק הלאום יבוא.
האם חוק הלאום הזה
שאתם רוצים להציע היום,
אנחנו רוצים להציע היום,
אנחנו רוצים לדון בו היום,
הוא חוק שבא לבטא רוח גדולה,
אמון גדול בעם היהודי,
תפיסה ציונית חדשה,
הבנה שיש כאן איזשהו מסר,
הבנה שיש כאן איזשהו חלום
או שגם הפעם,
זה בעצם הוויכוח במידה מסוימת
בין השרה לבני
לבין השר בנט,
לא יודע, מי שמכיר
את המשנה בסנהדרין
שמתעסקת בדיני קרובים,
אז אם אני בן דוד שלו
וגם בן דוד שלה
אז כאילו יכול להיות שאני ככה
יכול פה לעשות איזשהו סדר
בין הבני דודים השונים
בלי לסבול מפיצול אישיות.
אז בעומק אני חושב שיש פה
איזושהי החמצה עצומה,
כי אנחנו שוב פעם
אולי בצלילים ששמעתי
בעיקר מהשר בנט אבל לא רק,
הולכים עוד פעם לדבר על חוק
הלאום, אבל מהמקום של ההפחדה,

מהמקום של האויבים,
מהמקום של ההישרדות,
מהמקום של הסכנה הקיומית,
וכשיש לנו איזושהי
הזדמנות פעם אחת
לעצב את הזהות הלאומית שלנו
לא מול האחר אלא מול עצמנו פנימה,
יש לנו פעם אחת את ההזדמנות
לשאול את עצמנו
שאלות עומק על מהי מדינת ישראל
ומהו בעצם הלאום היהודי,
אנחנו שוב פעם
הולכים להחמיץ אותו
מסביב לפוליטיקה זולה ונמוכה
שלא מתעסקת
בשאלות המהות של מהו האתוס
ומהי התרבות
של מדינת ישראל.
מי שמסתכל על החברה הישראלית
שאנחנו חיים בה היום
מגלה חברה מבולבלת,
מגלה חברה
שהחומרנות השתלטה עליה,
מגלה חברה שהיא כל הזמן
מדירה ופוגעת בזכויות השונה,
וזה לא רק בזכויותיהם של ערבים,
שגם עליהן יש להקפיד הקפדה יתרה,
אלא גם בבעלי מוגבלויות,
הנה, כולנו חשופים לאירועים
שהיו בשבוע האחרון בתל אביב,
או מעמדם של עניים
או בשוויון הזדמנויות

לתושבי פריפריה
ולא פחות מכך, לא פחות מכך
אנחנו מדברים על פרהסיה מתבהמת
שמחליפה גיבורי תרבות
באלוהי מסכה,
סוכנים של ריק
שפוגעים בנשמת החברה
ומערערים את היסודות שלה.
והשיח על מדינת הלאום
הוא ההזדמנות סוף כל סוף
למלא תוכן,
להגדיר מחדש,
לדון 65 שנה
אחרי הקמתה של המדינה
שאני מרשה לעצמי לומר
ששאלת הקיום שלה
עומדת בספק פחות מפעם,
השאלה ההישרדותית איננה חזקה
כמו בשנותיה הראשונות,
שוב אנחנו מחמיצים את ההזדמנות
לעסוק בשאלה מהי מדינת ישראל,
מהו הלאום היהודי,
מהו הלאום הישראלי
ומהו בעצם החלום והחזון
שמצפה לפתחנו.
אני חייב לומר
שאני נפגש בסוגיה הזאת
דרך סוגיה צדדית לכאורה,
וזה דרך סוגיית לימודי האזרחות
במערכת החינוך.
כשאתה מסתכל על הוויכוח בסוגיית
לימודי האזרחות במערכת החינוך

ואתה שומע את הקולות השונים
המתווכחים בתוכם,
אתה יכול לראות מיקרוקוסמוס
של כל הדיון על חוק הלאום
דרך סוגיית לימוד האזרחות.
והדיון הכל כך בעייתי
בשאלה האם מדינת ישראל
כמדינה יהודית ודמוקרטית
היא התשתית
של לימודי האזרחות
או שמא לימודי היהדות
ייעשו במקצועות אחרים
ולימודי האזרחות
יעסקו בדמוקרטיה,
הוויכוח העמוק הזה, הייתי אומר
ההפרדה בין היהדות למדינה,
ההפרדה בין זהותה היהודית
של המדינה לבין דמוקרטייתה
שאחד הדברים הראשונים שלומדים
כשעוסקים במשפט חוקתי
זו המחלוקת
בין השופט אלון לבין השופט ברק
בשאלה איך להבין את האיזון
שבין יהודית ודמוקרטית.
ואנחנו חיים היום בתקופה
שאנשים בתוך המערכת
שרואים איום בעיסוק בדמוקרטיה
ולעומת זאת אנשים
שרואים איום בעיסוק ביהדות.
אלה הם קצוות.
קצוות הזויים של המערכת,
אבל הם משפיעים אט אט

על השיח פנימה,
וזוהי הסכנה
הגדולה ביותר בעיניי.
אני הייתי רוצה להציע,
אני לא בטוח שחוק הוא
הדרך המרכזית לייצר תרבות,
אבל אני הייתי מציע להשתמש
בסוגיה המאוד מהותית הזאת
של חוק הלאום
כהזדמנות מחודשת לעסוק
בהגדרת הזהות של מדינת ישראל
ואני הייתי מציע
לא להסתפק בחקיקת רוב,
בין אם הרוב הוא כזה
ובין אם הוא אחר,
לא הייתי מציע
להסתפק בחקיקת רוב
אלא בדיון ציבורי רחב
מפני שאם לא עכשיו, אימתי?
והנה הזדמנות אמיתית
לעסוק בשאלת הלאום
לא ממקום של פחד
וממקום של איום.
תודה רבה.

שר הפנים גדעון סער

זה תמיד סיכון
להיות דובר רביעי או חמישי.
קודם כול תמיד יש סכנה של חזרה
על רעיונות כאלה ואחרים. שנית יש בעיה
של עייפות של הקהל. לא שלכם כמובן,

אבל יכולה להיות סכנה כזאת.
אבל אני רוצה לשבח
את באמת קיום הדיון.
אני חושב שזה דיון מאוד חשוב.
אנחנו מקיימים אותו
בנסיבות הרבה יותר קלות.
עכשיו תארו לכם
שהיינו מקיימים אותו לפני שבוע
לפני שהציונות חזרה.
עכשיו לפחות...
עכשיו לפחות הציונות חזרה.
אחרי שהיא חזרה, אפשר לדון
בנושא התכנים היהודיים
ממקום הרבה יותר רגוע ונינוח.
ואני באמת...
זה לזה שהציונות חזרה, שי,
זה לא לי. אתה רואה איזה באסה
שלא הלכתי? אני ניסיתי לשכנע אותך.
יש... אני חושב שההקשר היותר רחב
של הדיון הזה ואני גם אחרי ששמעתי כאן
את העמדות השונות
אני אתייחס פחות להקשר
של הנושא או להשתקפות של הנושא
מתוך המו"מ הישראלי-פלסטיני.
ההקשר היותר עמוק של הנושא
הוא צימאון גדול מאוד
שקיים בכל הרבדים של הציבור
הדתי, המסורתי, החילוני,
לנושא היהודי, ליהדות,
לתכנים יהודיים.
זה דבר עמוק מאוד,
אולי הדבר העמוק ביותר שקורה

בחברה הישראלית בתקופה האחרונה.

לאחר שבמשך תקופה

מאוד מאוד ארוכה,

יותר מתקופה של דור אחד

תחת החרדה או השימוש...

נשלל מדורות של ישראלים

כי זה כבר יותר מדור אחד

העושר התרבותי,

העושר האינטלקטואלי

שיצר עמנו במשך כל שנות קיומו.

ואני חושב שאי אפשר לנתק

את הדיון הזה מהכמיהה הזאת.

במקור, ההסדר המכונן,

ראשון הדוברים...

השר בנט דיבר על...

ציטט את מגילת העצמאות,

וההסדר המכונן של הקמת המדינה

לפני למעלה מ-65 שנה

היה ברור ומובנה,

לא רק מתוך מגילת העצמאות,

שקמה מדינת ישראל

כמדינת הלאום

מה שנקרא בלעז "ניישן סטייט"

של העם היהודי.

ההסדר הזה הוא מאותגר

אני חושב משנות ה-80

בתזות אלטרנטיביות

שמשווקות תחת כותרות שונות:

מדינת כל אזרחיה, לאום ישראלי,

מדינה רב תרבותית.

יש כל מיני כותרות,

יש להן ייצוג רחב מאוד

בשדה האקדמי,
גם בשדות אחרים.
הייצוג שלהן בציבור הרחב
הוא קטן הרבה יותר.
אבל זה לא אומר
שאין לדעה הזאת השפעה
וננסה לבאר או לנגוע באיך.
וכל הכינויים האלה,
כל הכותרות האלה
הן כותרות למהלכים
שניסיונם או תכליתם
לשנות את אותו הסדר מכון שלנו
ולהפוך את ישראל למדינה
שאינה מדינת לאום של העם היהודי.
אני אומר את זה בצורה
הכי רחבה שיכולה להיות.
ויש לדרישה הזאת כמה בסיסים
או כמה כיווני תקיפה.
כיוון אחד הוא מצד מנהיגות,
לפחות חלק מהמנהיגות
של הציבור הערבי,
שלא מסתפק בשוויון
במישור של זכויות האדם,
במישור של זכויות האזרח,
אלא דורש שוויון זכויות
קיבוצי או קולקטיבי,
וחלק אחר שהוא לא קשור בכלל
למיעוט הערבי.
כמובן שיש קשר בוויכוחים שונים,
אבל ציבור שלא דוגל
בתפיסה של מדינת לאום.
באמת נגע שר החינוך

בנושא לימודי האזרחות.
לימודי האזרחות הפכו מוקד
לזיכרון הזה
ואחד המאבקים העמוקים ביותר,
שיכולה להיות בו רק עמדה אחת,
אי אפשר כאן לרבע
את המעגל הזה,
היא האם מערכת החינוך
תפקידה, מותר לה,
נכון לה לחנך לנרטיב מסוים,
הנרטיב הציוני במובנו הכולל
עם כל הווריאציות והניואנסים שיש בו,
או שעצם השאלה הזאת
היא מוטלת בספק?
והיא צריכה, כמו שראיתי
באחד מהספרים ללימודי אזרחות
שזכיתי לפסול אותו גם,
שעל בעיית הטעמים
להיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים
במלחמת השחרור
יש כפולה של שני עמודים.
שתי עמדות זה הנרטיב הפלסטיני,
שני מקורות זה הנרטיב הפלסטיני,
ויש גם אחד שמשקף
את הנרטיב הציוני.
זאת אומרת האם התפקיד...
קודם כול יש שאלה אם בכלל זה
יכול להיות אפשרי מבחינה היסטורית,
אבל האם המערכת
יכולה לחנך לנרטיב מסוים
או שאנחנו מהאו"ם?
אנחנו אמורים להביא את

הנרטיב הציוני ואת הנרטיב הפלסטיני,

והציבור, לעניין זה ילדי ישראל,

ישפוט. ככל שעמדתי הייתה ברורה

שלגיטימי ונכון לחנך

את הצעירים שלנו

על מה שהוא הנרטיב

הלאומי שלנו,

ראיתי בצורה חדה מאוד

איך מרגע שנתפס משלט מסוים

שדרכו ניתן היה להשליט דעה

של מי שבוודאי לא מהווה

את הרוב במדינת ישראל,

הייתה מלחמה נגד,

אפילו נגד הניסיון לפלורליזם

בתוכנית לימודים

על דרך הכנסת הנושא

של מדינת לאום לתוכנית הלימודים

והבהרה מה הדגמים השונים

שיכולים להיות במדינה דמוקרטית.

הדרישה לשינוי דמותה של ישראל

במאה ה-21...

תודה. אני מתייחס לזה כאילו...

החלק שנוגע למערכת החינוך

מאחוריי. תרתי משמע.

עדיף היה לו להיות בחלק השני.

הדרישה לשינוי דמותה של ישראל

היום, במאה ה-21,

מקודמת ממספר מוקדים.

מוקד אחד, מוקד של פוליטיקה

לאומנית של ערביי ישראל

שמגולמת במסמכי החזון

שמוכרים לכולכם.

מוקד אחר, ארגוני אן-ג'י-או שונים
ששמו לעצמם למטרה
לשנות את פניה של מדינת ישראל
ואת האופי שלה,
את דמותה בעתיד
ואת ההסדרים החוקתיים שבה.
את כל סוגיית המסתננים
צריך לראות בהקשר הזה.
איך אפשר לראות את זה
הכי טוב? הייתה תזה מסוימת.
היו בתזה כשלים מסוימים,
אבל התזה אמרה, כל אותם רבבות
שהצליחו לחדור לפה,
הם מבקשי מקלט
הנסים על נפשם.
זה לא משנה אף אחד,
שבערך שני אחוזים עד היום,
כי בדרך כלל בקשות מקלט
נהוג במדינות מערביות
להגיש כמה חודשים
אחרי שנכנסים למדינה.
זה לא שינה ששנים אחרי שנכנסו,
רק שני אחוז הגישו בכלל
בקשות מקלט.
התזה נשארה תזה.
תנסו לעקור אותה
מעולם הדיון התקשורתי.
זה לא שינה את הארגומנט.
אם מקלט, אם זה מקלט,
למה דווקא בתל אביב ולא בחולות?
אם זה מקלט. אבל אז התזה קרסה
כאשר התחוללה ומתחוללת בחודשיים האחרונים

יציאה מאסיבית מאוד גדולה
של מסתננים בעיקרה למדינות המקור.
אז איפה... איפה כל הטיעונים
על המקור להגעה?
התזה קרסה, אבל התביעה נותרה
להותיר אותם כאן.
ואי אפשר להבין למה התזה קרסה
והתביעה נותרה אלא בהבנה של המניעים
האידיאולוגיים האמיתיים
של אותם חוגים שמבקשים בעצם
לשנות את דמותה של מדינת ישראל.
מוקד שלישי, שיח פוסט ציוני
נטוע היטב, בלי שום קשר לממדים האמיתיים שלו
בחברה הישראלית, בשיח התקשורתי
והאקדמי בישראל. גם פה, ככל שהשיח הזה
הוא נחלתה של קבוצה
יותר מצומצמת בחברה הישראלית,
כך עזה התנגדותה לפלורליזם
בתוך האקדמיה הישראלית,
למוסדות ולגורמים שיכולים לאתגר
את התפיסה הזאת, ואת זה ראינו בהתנגדות,
אינני מדבר על ההתנגדות
שמקורה גילדאי, אני מדבר על ההתנגדות
האידיאולוגית העמוקה שהייתה גם להקמת
האוניברסיטה באריאל וגם להקמת מרכז שלם.
ארבע, שיח בקהילה הבינלאומית
שבעיקר מובל על ידי אקדמיה
ותנועות שמאל קיצוני
במדינות המערב.
חמש, חתירה לשינוי המדיניות
של הרשויות הנבחרות בישראל
מבחינה פורמלית,

הממשלה והכנסת,
על ידי עתירות לבג"ץ
בנושאים שונים,
חלקם הוזכרו פה,
אז אין צורך לחזור על כך.
אני כאמור אדלג על נושא
האימפליקציות של הנושא במו"מ.
אני חושב שזה...
זה הנדבר לא הראשוני של הדיון.
האתגר הוא באמת
להסדיר בחוק יסוד
את אותו מרכיב שהוא מרכיב חסר
בחוקה הישראלית.
מדובר פה על הפסיקה,
אם אינני טועה. אז נכון,
בחקיקה חוקי היסוד עיגנו
לא את כל הזכויות,
יש בהחלט זכויות וחירויות
שלא עוגנו עדיין וצריך לעגן אותן
והן בוססו באמצעות
פסיקת בית משפט,
כמו חופש הביטוי וכדומה.
אבל הרגל הזאת,
לצורך העניין הרגל הדמוקרטית,
היא רגל שנגטעה בחקיקת היסוד,
והרגל של מדינת הלאום
של העם היהודי
היא רגל חסרה,
לרבות מרכיבי זהות מובהקים
והסדרים ראשוניים,
כמו עיגון בחוק יסוד
של עקרון השבות לבני העם היהודי,

כל נושא הזיקה עם התפוצות,
כל נושא סמלי המדינה,
מעמד השפה,
מורשת לאומית וכולי.
ואני בדעה ש...
קודם כול בתקופת מיכאל איתן
כיושב ראש ועדת חוקה חוק ומשפט
בכנסת ה-16 נעשה מאמץ
להתקדם בנתיבים האלה.
אני חושב שזאת
אולי הייתה התקופה
שבה הכנסת עסקה בזה באופן יחסי
יותר מבתקופות אחרות,
ובהחלט צריך לחדש
את המאמץ הזה.
יש רוב ברור בציבור
ויש גם רוב בכנסת לעשות את זה,
וצריך לשאוף להסדר
שהוא הסדר הגיוני,
שהוא הסדר מידתי,
שהוא הסדר שנשען על תמיכה
ועל קונצנזוס לאומי רחב ככל שניתן.
והוא גם, מפה גם ישאב
את הכוח שלו
ואותו אנחנו נשאיר אחרינו
לדורות הבאים.
אני מסכים
עם דברי צביקה בפתיח
שרצוי שיוזמה כזאת
תבוא מצד הממשלה.
זה עדיף...
אם הדבר הזה לא יקודם

על ידי הממשלה
אז יכול להיות שהוא יקודם
בחקיקה פרטית,
אבל עדיף שהממשלה
תוביל ניסיון כזה.
וזה אתגר בוודאי מאוד רציני
שמצד אחד אסור להקצין אותו
לכזה שמעבירים אותו
ברוב דחוק,
ומצד שני
אסור לדלל אותו יותר מדי
ולהפוך אותו למה שבפסיקה,
בפסיקת בית המשפט העליון,
הנשיא ברק דיבר על מדינה
דמוקרטית ברמה...
זאת אומרת
דובר על רמת ההפשטה.
מדינה יהודית
זה ברמת הפשטה גבוהה
ומדינה דמוקרטית
זה ברמת הפשטה יותר נמוכה
או יותר קונקרטי.
אני חושב שרמת ההפשטה
צריכה להיות אחידה.

ואני לא חושב שהמרכיב הדמוקרטי
הוא לא מרכיב זהותי.
המרכיב הדמוקרטי
הוא גם מרכיב זהותי
והוא גם מרכיב חשוב,
אבל גם המרכיב היהודי
הוא מרכיב חשוב,

והוא מרכיב שבסופו של דבר

חשוב לציבור הישראלי,

ולכן בצורה כזאת

או בצורה אחרת

הדבר הזה גם בסופו של דבר

יבוא לידי ביטוי

בחוקי היסוד של מדינת ישראל

שעתידיים, אנחנו מאמינים,

יום אחד להשלים

את ההסדר החוקתי.

תודה על ההקשבה.